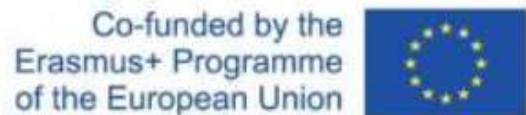

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. Н. КАРАЗІНА
Навчально-науковий інститут екології
Кафедра екологічної безпеки та екологічної освіти**

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА – СУЧАСНІ НАПРЯМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Тези І Міжнародної Інтернет - конференції
25 лютого 2021 року*

**Харків
2021**

УДК 504.1/.7:502.13:502+3.37

Посвідчення Укр. ІНТЕІ № 45 від 18 січня 2021 року

*Затверджено до друку рішенням Вченої ради ННІ екології
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 8 від 09.02.2021 р.)*

Екологічна безпека – сучасні напрямки та перспективи вищої освіти: зб. тез доповідей I Міжнародної інтернет-конференції (м. Харків, 25 лютого 2021 року). – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. – 154 с.

Збірник складають тези доповідей, де розглядаються питання екологічної безпеки компонентів довкілля, галузей виробництва та всіх складових життєдіяльності людини. Основним напрямком роботи конференції було обговорення питань щодо підготовки фахівців у закладах вищої освіти України у галузі екологічної безпеки.

Environmental safety - advanced directions and ways for higher education development: Abstracts of I International Internet- conference (Kharkiv, February 25, 2021). – Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University, 2021. – 154 p.

The proceeding contains publications on the conference, they cover various aspects related to environmental safety, safety for industries and all spheres of human activity. Key direction of the conference was devoted to discussion of training and education aspects for UA higher educational institutions in the domain of environmental safety.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за добір, точність, достовірність наведених даних, фактів, цитат, інших відомостей.

Матеріали друкуються мовою оригіналу

Адреса редакційної колегії:
61022, м. Харків-22, майдан Свободи, 6, к. 471.
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
Навчально-науковий інститут екології.
Тел. 707-54-48, e-mail: bezpeka.ecology@karazin.ua

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The publication was prepared in the framework of ERASMUS+ project “**Integrated Doctoral Program for Environmental Policy, Management and Technology – INTENSE**” and ERASMUS+ project - Jean Monnet Module “**Instruments of the EU Environmental Policy – INENCY**”, financed by European Commission. Responsibility for the information and views set out in this publication lies entirely with the authors.

© Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна, 2021

УДК 504.03

ПРОТАСЕНКО О. Ф., канд. техн. наук, доц., **ПОТЬОМКІНА М. О.**, студ.
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

РОЛЬ ЕКОЛОГІЧНИХ ПОТРЕБ ПРАЦІВНИКА У РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Що таке екологічна безпека сьогодні? Які складові її визначають? У чому полягає взаємозв'язок між екологічними потребами людини і рівнем екологічної безпеки? Ось ключові питання, які є важливими для розвитку екологічної безпеки сьогодні. Актуальність зазначених питань обумовлена кількома причинами. По-перше, сьогодні виробничі технології швидко змінюються, з'являються абсолютно нові види виробництва, наслідком чого є зміни умов праці (у тому числі й екологічних) на робочому місці, що потребує проведення досліджень із визначення їхнього впливу на здоров'я працівника. По-друге, змінились соціально-економічні, психологічні, культурні потреби сучасного працівника, що проявляється у зміні сприйняття ним поняття «безпека». Підтвердженням цього є той факт, що сьогодні для відчуття власної безпеки працівнику недостатньо лише відповідних діючим стандартам умов праці і певного соціального забезпечення, у нього з'явилась потреба у відчутті екологічної безпеки. По-третє, у світі сучасних тенденцій до змін на виробництві необхідне переосмислення поняття «екологічна безпека», щоб зробити його відповідним сучасним вимогам підприємств.

Поняття «екологічна безпека» – багатогранне, оскільки для створення і підтримки відповідного вимогам сучасного виробництва рівня безпеки на робочому місці необхідно застосовувати комплексний підхід, який поєднує у собі як екологічні аспекти, так і технічні, соціальні, психологічні та ін. На сьогодні екологічність середовища визначає не тільки реалізація певних технічних і економічних заходів на підприємстві, а й образ і рівень екологічного мислення працівника, сучасна культура суспільства та інші фактори, які раніше не брали до уваги, забуваючи про те, що на будь-якому виробництві незалежно від рівня технічного оснащення й автоматизації ключовою фігурою є людина, її рішення і дії.

Необхідність вивчення й аналізу зазначених питань підкреслюють дослідники у різних наукових галузях [1-6]. Наприклад, у роботі Тіма Кассера [1] з позиції психології досліджено взаємозв'язок екологічного стану середовища з благополуччям людини. На підставі теоретичних і емпіричних даних доведено, що екологічна деградація середовища є перешкодою для задоволення потреби людини у відчутті безпеки, для її розвитку і самореалізації. У роботі [2] автор з позицій психології, соціології і філософії дослідив питання потреб сучасної людини і їхній вплив на її життєдіяльність. Серед потреб окремо виділені біологічні, які відображають потреби людини у захисті від антропогенних забруднень, просторовому комфорту, безпеці природного середовища та іншому. Від ступеня задоволення цих потреб залежить здоров'я людини. На думку автора на сьогодні

екологічні проблеми необхідно розглядати саме через призму потреб людини, оскільки, по-перше, якість середовища життєдіяльності є первинною потребою людини, яка безпосередньо впливає на стан її здоров'я, по-друге, важливість потреб визначає активність людини, тобто чим важливіші вони для людини, тим більше дій буде спрямовано на їхню реалізацію. Також у продовження розмірковувань у роботі висловлена необхідність формування екологічного мислення і культури в суспільстві.

Водночас дослідники у галузях ергономіки, інженерної психології, екологічної безпеки вказують на зростання екологічних запитів працівників на виробництві [3-5], що має прояв не лише у бажанні робітників працювати у комфортних умовах, які відповідають вимогам з охорони праці, а й розуміти, чи є матеріали, з якими вони постійно контактують під час діяльності, екологічно безпечними для них і навколишнього середовища, яким чином вони можуть впливати на стан їхнього здоров'я тощо. На підставі цього запропоновано при дослідженні якості організації і безпеки робочих місць оцінювати таку складову, як екологія (або екологічність) робочого простору і місця [4, 5].

Також слід зазначити, що сьогодні саме виробництво має свої певні екологічні потреби і запити. Така тенденція пов'язана з необхідністю забезпечення сталого розвитку підприємства, що можливо лише за умови покращення екологічної складової його діяльності. Іншими словами, запорукою успішного розвитку підприємства сьогодні є його здатність забезпечити максимально можливий рівень екологічної безпеки виробництва як для людини, так і для навколишнього середовища.

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що на сьогодні актуальним є дослідження ролі екологічних потреб працівника у забезпеченні екологічної безпеки.

Дослідимо важливість екологічних потреб людини для забезпечення як її власної, так і загальної безпеки виробництва. Почати треба з розгляду визначення цього поняття, оскільки воно не є розповсюдженим і не має чіткого визначення. Така ситуація обумовлена тим, що це поняття часто відносять до соціальних проявів поведінки людини і не виділяють як окрему самостійну категорію її потреб. Найвні визначення екологічних потреб можна систематизувати у такий спосіб:

- згідно довідника з екології, екологічні потреби – потреби людини, що впливають з необхідності зв'язку людей з природою у широкому розумінні слова – від потреби в природних ресурсах до естетичних контактів з нею;
- згідно досліджень В. Ситарова та Л. Урекешова, екологічні потреби – потреби, пов'язані з чистотою довкілля, життєвого середовища в цілому [6];
- згідно енциклопедичного словника, екологічні потреби – сума вимог організму, популяції або виду до природного середовища проживання.

Загальний недолік наведених визначень – це розмитість, відсутність конкретики, що знижує їхню якість. Потреба – це та категорія понять, яка потребує чіткого визначення об'єкта або предмета, у якому є потреба з боку людини. Отже, сказати, що екологічні потреби – це сума вимог організму до природного середовища проживання – недостатньо, необхідно зазначити, яких саме вимог:

до повітря, води, ґрунтів, якості продуктів харчування тощо. Так само узагальнено звучить визначення, що екологічні потреби – це потреби людини, що впливають з необхідності зв'язку людей з природою у широкому розумінні слова. Тому для найбільшого точного формулювання визначення цього поняття, має сенс зробити невеликий етимологічний пошук. У досліджуваному понятті об'єднано дві складові – потреби людини й екологічність. В узагальненому вигляді визначення цих понять такі:

– потреба людини – це психофізіологічний стан людини, який формується у відповідь на відсутність (або недостатність) базових елементів життєдіяльності і спонукає її до певних дій у напрямку їх одержання;

– екологічність – стан середовища, при якому його характеристики відповідають сучасним екологічним стандартам і вимогам [5].

Таким чином, з цього випливає, що екологічність середовища має безпосередній вплив на стан здоров'я людини, тому по суті є базовим елементом її життєдіяльності, а, отже, потребою. Підсумовуючи викладене і враховуючи зазначені вище недоліки, визначення можна сформулювати таким чином: *екологічні потреби людини* – потреби людини в екологічно безпечному середовищі життєдіяльності.

Разом з тим необхідно зазначити, що останнім часом з'явилась тенденція до підвищення екологічної культури працівників, що проявляється у їхній увазі до рівня екологічної безпеки на робочому місці, тобто вони хочуть знати, з якими матеріалами контактують під час роботи, які шкідливі і небезпечні чинники можуть впливати на них, мати змогу робити вибір щодо способів забезпечення власної безпеки тощо. Ця тенденція – показник того, що у працівників поступово формуються екологічні потреби, які працедавцю необхідно враховувати для забезпечення ефективної діяльності і безпеки підприємства. Отже, екологічні потреби потребують подальшого розвитку, як складова екологічної безпеки, що забезпечує збереження й підтримку здоров'я працівника.

Список використаної літератури

1. Kasser T. Psychological need satisfaction, personal well-being, and ecological sustainability. *Ecopyschology*. 2009. Vol 1. № 4. P. 175-180.
2. Тимошенко Т. В. Экология и потребности человека. *Известия ЮФУ. Технические науки*. 2013. № 9 (146). С. 185-190.
3. Ульянова Е. А., Манжуров И. Л., Габова И. Я. Идентификация и оценка значимости экологических аспектов на промышленных предприятиях. *Известия Самар. науч. Центра Рос. академии наук*. 2011. Т. 13. №1. С. 2089-2093.
4. Makhbul Z. M. Workplace Environment Towards Health and Performance. *International Business Management*. 2012. Vol 6. Is. 6. P. 640-647.
5. Протасенко О. Ф. Роль екологічності середовища у створенні безпечних умов діяльності людини. *Открытые информационные и компьютерные технологии*. Харків : ХАІ, 2018. Вип. 80. С. 210-216.
6. Ситаров В. А., Урекешова Л. Экологическое самосознание как детерминанта экологически релевантного поведения личности. *Знание. Понимание. Умение*. 2014. № 4. С. 230-233.

Наукове видання

**Екологічна безпека – сучасні напрямки
та перспективи вищої освіти**

Тези I Міжнародної Інтернет-конференції
(25 лютого 2021 року, м. Харків)

(Українською, російською та англійською мовами)

Видавець і виготовлювач
61022, Харків, майдан Свободи, 6,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ХНУ імені В. Н. Каразіна
61022, Харків, майдан Свободи, 4,
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.09